

IK ZOEK EEN VRIENDELIJK MENS

Inhoud

	Dramatis personae	7
	Inleiding	17
1	De niet-vertelde geschiedenis van Leo, Erna en Bobby Borger	33
2	George en het ondraaglijke verlangen naar Wenen	54
3	Gertrude en de piano's van Eichmann	71
4	Manieren om te ontsnappen: Alice en de Westbahnhof	92
5	Bobby en George in ballingschap	109
6	Siegfried, Paula en de komst naar Groot-Brittannië	127
7	Redding en gevangenschap: internering in Groot- Brittannië	148
8	Shanghai	164
9	Fred en het spoor naar Auschwitz	188
10	Verzet en tante Malci	224
11	George en de terugkeer naar Wenen	254
12	Lisbeth en de wil om te leven	281
	Nawoord	314
	Dankbetuiging	321
	Fotoverantwoording	325
	Noten	327

Dramatis personae

De familie Borger

Robert Borger, 'Bobby', de vader van de auteur, die in een advertentie op 3 augustus 1938 werd betiteld als een 'intelligente jongen, 11 jaar oud, Weens en van gegoede familie'.

Leo Borger, de vader van Robert, was eigenaar van een winkel in Wenen waar radio's en muziekinstrumenten werden verkocht. Hij was een overtuigd sociaaldemocraat, had in de Eerste Wereldoorlog voor het rijk gevochten en hoopte dat zijn dienstjaren als bescherming zouden dienen voor zijn gezin.

Erna Borger, 'Omi', geboren Barbak, de moeder van Robert, die de administratie van de winkel verzorgde. De familie van haar vader was vanuit Galicië, nu gelegen in het westen van Oekraïne, naar Wenen gekomen.

Malvine Schickler, 'Malci', geboren Borger, de tante van Robert, een toegewijde communiste, die afscheid nam van het joodse geloof en het familiebedrijf om te trouwen met een partijlid uit Galicië en de zorg voor diens twee jonge kinderen op zich te nemen.

Mordechaj Schickler, 'Motti', de stiefzoon van Malci en neef van Robert. Hij was nog een kleuter toen zijn moeder werd opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis en zijn vader hertrouwde. Net als zijn ouders werd hij een loyale communist. In zijn tienerjaren nam hij de naam aan van de familie van zijn moeder, Sorger.

Valerie Borger, 'Vally', geboren Kohn, de tweede vrouw van Leo en de stiefmoeder van Robert, ook gevlucht uit Wenen, wier moeder en eerste echtgenoot waren vermoord in de Holocaust.

De kinderen in de advertenties

George Mandler, geboren Georg, de zoon van een succesvolle lederhandelaar in Wenen. Hij woonde ruim een kilometer van Robert Borger vandaan en in de advertentie van 28 juli 1938 werd hij betiteld als een veertienjarige jongen 'van het gymnasium [...] met kennis van de Engelse taal'.

Gertrude Batscha, 'Gerti', was veertien jaar oud toen er op 29 juli 1938 een advertentie over haar werd geplaatst als de enige dochter van een Joodse koopman: 'goedgemanierd, in staat om behulpzaam te zijn bij huishoudelijke taken'. In haar latere leven in Israël heette ze Yehudith Segal.

Alice Hess, de veertienjarige dochter van Josefina en Béla Hess, die een drukkerij hadden in Wenen. De advertentie voor Alice verscheen direct onder die van Robert Borger en ze werd erin omschreven als een 'goed opgeleide Jodin: dol op kinderen: goed in naaien en in huishoudelijk werk'. De achternaam van haar echtgenoot was Schoen.

De vader van **Siegfried en Paula Neumann** was al vermoord in Dachau toen de zestienjarige Siegfried op 10 oktober 1938 een ad-

vertentie plaatste voor zichzelf waarin hij verklaarde dat hij 'heel blij zou zijn als hij leerjongen of au pair kon worden'. Hun verhaal werd verteld door zijn zus Paula, in een handgeschreven gedenkschrift.

Gertrude Langer was veertien jaar oud toen haar advertentie op 3 augustus 1938 verscheen onder die van Robert Borger en Alice Hess en waarin werd gevraagd: 'Is er een filantroop die een talentvol meisje [...] wil opnemen als pleegkind?' Haar vader Karl was een Weense jurist die zijn burens voor de nazi's verstopte maar zelf weigerde onder te duiken.

Fred Schwarz, geboren Manfred, was de zoon van een jurist, voor wie op 3 september 1938 een advertentie verscheen met de tekst: 'gezonde, bescheiden Weense jongen' van vijftien jaar oud. Voor zijn oudere broer Frits verscheen geen advertentie, maar het lot van de jongens werd uiteindelijk bepaald door hun sterke band.

Lisbeth Weiss, 'Lis', het enige kind van Wilhelm en Rudolfine, die op 27 augustus 1938 een advertentie plaatsten voor het elfjarige meisje met als tekst: 'slim meisje dat ondersteuning meer dan waard is', met de belofte 'zich later bij haar aan te sluiten' en te betalen voor haar opleiding.

Tuition

FERVENT prayer in great distress.—Who would give a Home to a grammar school scholar aged 13: healthy, clever, very musical. F. B. W., 106/29 Wd. Hauptstrasse, Vienna 5.

I Seek a kind person who will educate my intelligent Boy, aged 11, Viennese of good family. Borger, 5/12 Hintzerstrasse, Vienna 3.

I Look for an au pair for my Girl, aged 14, well educated, Jewess: very fond of children: good sewing, household help. Hess, 126 Gudrunstrasse, Vienna 10.

TWO very modest Sisters, aged 14 and 17, Jews, half orphans, well trained, pray to be accepted as foster children in a very good house. Manhelm, 77 Obere Donaustrasse, Vienna 2.

Wanted, immed., Conversation with educated French lady: pay or exchange. P 160, "M/c Guardian."

WILL a Philanthropist take a much-gifted Girl, 14 years old, daughter of an Austrian Jewish lawyer, as foster-child? Kindly write to Dr. Karl Langer, 14 Praterstrasse, Vienna 2.

De oorspronkelijke advertenties, opgenomen in *The Manchester Guardian*, waarin om 'voogdij' werd gevraagd voor mijn vader en voor andere Weense kinderen, 3 augustus 1938.

Het voelt alsof mijn ene helft vecht tegen de andere in een poging te vergeten in plaats van te herinneren, en ik besef dat ik dit waarschijnlijk mijn hele leven al heb gedaan.

Yehudith Segal (geboren Gertrude Batscha)

Robert Berger, mijn vader, in 1966.